Η άνοδος της ασημαντότητας (Κορνήλιος Καστοριάδης)

Categories : ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

Date : 16 Μαΐου, 2022

«Η άνοδος της ασημαντότητας» («La mont'ee de l' insignifiance», εκδ. Seuil). Το βιβλίο αυτό του Κορνήλιου Καστοριάδη περιλαμβάνει θεωρητικά κείμενα, διαλέξεις, άρθρα -καλύπτοντας την περίοδο από το 1982 ώς το 1995- και αποτελεί τον τέταρτο τόμο του έργου του «Τα σταυροδρόμια του λαβύρινθου»...

Ο Κορνήλιος Καστοριάδης παρεμβαίνει εκθέτοντας τη σκέψη και τις απόψεις του για τα μεγάλα προβλήματα του καιρού μας. Όχι, δεν δίνει απαντήσεις-οδηγίες. Όμως δείχνει κάποιους δρόμους· και αυτό είναι το εξαιρετικά σημαντικό. Στην εποχή που ζούμε και στις κοινωνίες που βρισκόμαστε «υπάρχουν πολλά πράγματα που με κάνουν να αγανακτώ» λέει ο ίδιος (στο ραδιόφωνο της France Culture, 30.4.1996). Δηλαδή; Ποια είναι αυτά; «Η γενικευμένη ψευδο-συναίνεση», «η απουσία κριτικής σκέψης», «η ενασχόληση των διανοούμενων με σχολιασμούς επί σχολιασμών και ερμηνείες επί ερμηνειών», «η κυριαρχία των μέσων ενημέρωσης, της κατανάλωσης και του κομφορμισμού», «η απάθεια και η συνενοχή του κοινού σε όλα όσα συμβαίνουν».

Απέναντι σ' αυτή την κατάσταση δεν υπάρχουν αντιστάσεις; Ο Κορνήλιος Καστοριάδης επισημαίνει ότι «ασφαλώς υπάρχουν αντιστάσεις, ατομικές και συλλογικές, αλλά είναι λιγότερο σημαντικές σήμερα από ό,τι πριν από είκοσι και πριν από τριάντα χρόνια».

Από το ομότιτλο κεφάλαιο, το απόσπασμα που ακολουθεί.

Ι. Η απουσία κριτικής σκέψης

Η εργασία των διανοουμένων θα έπρεπε να είναι εργασία κριτικής. Και τέτοια ήταν συχνά στην Ιστορία, όπως, παραδείγματος χάριν, κατά τη στιγμή της γέννησης της φιλοσοφίας στην αρχαία Ελλάδα. Τότε, οι φιλόσοφοι αμφισβητούν τις κατεστημένες συλλογικές παραστάσεις, αμφισβητούν τις ιδέες για τον κόσμο και τους θεούς, αμφισβητούν την ορθή τάξη της πολιτείας. Όμως, αρκετά γρήγορα, η στάση αυτή εκπίπτει, εκφυλίζεται. Οι διανοούμενοι εγκαταλείπουν τον κριτικό ρόλο τους. Τον προδίδουν. Μεταβάλλονται σε εκλογικευτές της πραγματικότητας και σε απολογητές της καθεστηκυΐας τάξης. Το πιο ακραίο παράδειγμα αλλά, χωρίς αμφιβολία, το πιο

χαρακτηριστικό- ακόμη και μόνο διότι ενσαρκώνει τη μοίρα και την κατάληξη της κληρονομημένης φιλοσοφίας – είναι ο Χέγκελ. Τελικά, ο Χέγκελ έφθασε να διακηρύσσει πως «ό,τι είναι ορθολογικό είναι πραγματικό και ό,τι είναι πραγματικό είναι ορθολογικό».

Στο δικό μας αιώνα έχουμε δύο κραυγαλέες περιπτώσεις αυτού του φαινομένου: στη Γερμανία, ο Χάιντεγκερ και η βαθιά του προσχώρηση, πέρα από τα γνωστά συμβάντα και την ανεκδοτολογία, στο «πνεύμα» του ναζισμού· στη Γαλλία, ο Ζαν-Πολ Σαρτρ, ο οποίος δικαιολόγησε τουλάχιστον μετά το 1952 τα σταλινικά καθεστώτα και, όταν, τέλος πάντων, ξέκοψε με τον τρέχοντα κομμουνισμό, άρχισε να υποστηρίζει τον Φιντέλ Κάστρο, τον Μάο Τσε Τουγκ, κ.λπ.

Οι διανοούμενοι

Μέχρι σήμερα η κατάσταση αυτή δεν έχει αλλάξει ως προς την ουσία της, αλλά, απλώς, ως προς την έκφρασή της. Μετά από την κατάρρευση των ολοκληρωτικών καθεστώτων και την κονιορτοποίηση του μαρξισμού-λενινισμού, οι δυτικοί διανοούμενοι στην πλειοψηφία τους περνούν τον καιρό τους εγκωμιάζοντας τα δυτικά καθεστώτα ως καθεστώτα «δημοκρατικά», ίσως όχι ιδανικά (δεν ξέρω ποιο είναι το ακριβές νόημα της έκφρασης αυτής), αλλά πάντως ως τα καλύτερα ανθρωπίνως εφικτά. Μας διαβεβαιώνουν, επίσης, ότι η οποιαδήποτε άσκηση κριτικής προς αυτές τις ψευδο-δημοκρατίες οδηγεί κατευθείαν στα Γκουλάγκ. Έτσι, λοιπόν, συνεχίζεται αυτή η χωρίς τέλος επανάληψη της κριτικής του ολοκληρωτισμού, μια κριτική που έρχεται με καθυστέρηση τριάντα, σαράντα, πενήντα, εξήντα, εβδομήντα ετών (πολλοί από τους σημερινούς «αντιολοκληρωτικούς» διανοούμενους στις αρχές της δεκαετίας του ’70 ήταν ακόμη μαοϊκοί).

Όμως αυτή η στάση, δηλαδή η χωρίς τέλος επανάληψη της κριτικής του ολοκληρωτισμού, επιτρέπει να αποσιωπώνται τα φλέγοντα προβλήματα του παρόντος, που είναι: η αποσύνθεση των δυτικών κοινωνιών, η απάθεια, ο κυνισμός και η πολιτική διαφθορά, η καταστροφή του περιβάλλοντος, η κατάσταση στις εξαθλιωμένες χώρες κ.λπ. Υπάρχει, επίσης, μία παραλλαγή της ίδιας ουσιαστικά στάσης: αποσύρεται κανείς στον πλαστικό πύργο του και εκεί ασχολείται με την πολύτιμη προσωπική του παραγωγή.

Πρέπει να σταματήσουμε να υπερ-εκτιμούμε και, ταυτοχρόνως, να υπο-τιμούμε το ρόλο των διανοουμένων. Υπήρξαν ασφαλώς διανοητές και συγγραφείς οι οποίοι έχουν ασκήσει τεράστια επιρροή στην Ιστορία – όχι, εξάλλου, πάντα προς το καλύτερο. Ο Πλάτων χωρίς αμφιβολία είναι το πιο εντυπωσιακό παράδειγμα, αφού ακόμη σήμερα όλος ο κόσμος, και χωρίς να το ξέρει, σκέφτεται με όρους πλατωνικούς. Ωστόσο, από τη στιγμή που κάποιος επιχειρεί να εκφραστεί για την κοινωνία, την ιστορία, τον κόσμο, το είναι, τότε, οπωσδήποτε, εισχωρεί στο πεδίο

των κοινωνικοϊστορικών δυνάμεων. Και σ' αυτό το πεδίο μπορεί να παίξει ένα ρόλο του οποίου η σημασία κυμαίνεται από το απειροελάχιστο μέχρι το αξιοσημείωτο. Το να θεωρήσουμε ότι ο ρόλος αυτός είναι «ρόλος εξουσίας», κατά τη γνώμη μου αποτελεί γλωσσική κατάχρηση.

Κρίση της κριτικής

Ο συγγραφέας και ο διανοητής, με τα ιδιαίτερα μέσα που του δίνουν η κουλτούρα του και οι ικανότητές του, ασκεί επιρροή στην κοινωνία. Όμως αυτή η επιρροή αποτελεί μέρος του ρόλου του ως πολίτη: λέει αυτό που σκέφτεται και αναλαμβάνει την ευθύνη των λόγων του. Κανείς δεν απαλλάσσεται από αυτή την ευθύνη. Ούτε καν εκείνος που σωπαίνει και, ως εκ τούτου, αφήνει να μιλούν οι άλλοι και να καταλαμβάνεται ο κοινωνικο-ιστορικός χώρος ενδεχομένως από ιδέες τερατώδεις. Δεν μπορούμε, λοιπόν, να καταγγέλλουμε την «εξουσία των διανοουμένων» και, ταυτοχρόνως, να θεωρούμε ότι οι Γερμανοί διανοούμενοι που σώπασαν μετά το 1932 είναι συνένοχοι των ναζί.

Μία από τις εκδηλώσεις – μόνο μία – της γενικής και βαθιάς κρίσης της κοινωνίας είναι η κρίση της κριτικής. Γεγονός είναι ότι υπάρχει γενικευμένη ψευδο-συναίνεση. Η κριτική και η εργασία των διανοουμένων απορροφώνται από το σύστημα τώρα πολύ περισσότερο από άλλοτε και με τρόπο πολύ πιο έντονο. Όλα τα αλέθουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Τα δίκτυα συνενοχής είναι παντοδύναμα. Σήμερα, τις αποκλείνουσες και ετερόδοξες φωνές δεν τις καταπνίγουν ούτε η λογοκρισία ούτε οι εκδότες. **Τις καταπνίγει η γενικευμένη εμπορευματοποίηση.**

Ακόμη και σε ό,τι είναι τελείως κοινότοπο και τετριμμένο δίδεται χροιά «επαναστατική». Για τη διαφήμιση ενός βιβλίου χρησιμοποιείται συχνά η εξής φράση: «Ιδού ένα βιβλίο που φέρνει επανάσταση στον τομέα του». Αλλά και για τη διαφήμιση των ζυμαρικών την ίδια φράση χρησιμοποιούν: «τα ζυμαρικά Panzani έφεραν επανάσταση στη μαγειρική». **Η λέξη «επαναστατικός» – όπως, επίσης, οι λέξεις «δημιουργία» και «φαντασία» – έχει καταντήσει διαφημιστικό σλόγκαν** (αυτό το φαινόμενο ονομάστηκε πριν από λίγα χρόνια ιδιοποίηση). Η περιθωριακότητα παίρνει μία θέση κεντρική και γίνεται αντικείμενο διεκδίκησης. Η ανατροπή είναι μία ενδιαφέρουσα γραφικότητα που συμπληρώνει την αρμονία του συστήματος. Η σύγχρονη κοινωνία έχει μία τρομερή ικανότητα να πνίγει κάθε αληθινή απόκλιση, είτε αποσιωπώντας την, είτε μετατρέποντάς την σε ένα ακόμη φαινόμενο ανάμεσα στα άλλα· ένα φαινόμενο εμπορευματοποιημένο όπως τα άλλα.

Μπορούμε να γίνουμε ακόμη πιο διεξοδικοί. Οι κριτικοί μόνοι τους προδίδουν το ρόλο τους ως κριτικών. Οι συγγραφείς προδίδουν την υπευθυνότητα και τη σοβαρότητά τους. Η συνενοχή του κοινού είναι τεράστια. Το κοινό ασφαλώς μόνον αθώο δεν είναι, αφού αποδέχεται το παιχνίδι και προσαρμόζεται σε ό,τι του δίνουν.

Τα πάντα γίνονται εργαλείο του συστήματος, ενός συστήματος ανώνυμου. Η κατάσταση αυτή δεν είναι ούτε έργο ενός δικτάτορα, ούτε έργο μιας χούφτας μεγάλων καπιταλιστών, ούτε έργο μιας ομάδας διαμορφωτών της κοινής γνώμης· είναι, απεναντίας, ένα τεράστιο κοινωνικο-ιστορικό ρεύμα, το οποίο έχει πάρει μια τέτοια κατεύθυνση που όλα τα κάνει να γίνονται ασήμαντα.

Η τηλεόραση

Η τηλεόραση αποτελεί το καλύτερο παράδειγμα: κάτι που βρίσκεται στο κέντρο της επικαιρότητας για ένα εικοσιτετράωρο, γίνεται τελείως ασήμαντο (παύει να υπάρχει) ακριβώς μετά από αυτό το εικοσιτετράωρο, είτε διότι βρέθηκε είτε διότι πρέπει να βρεθεί κάτι άλλο για να πάρει τη θέση του. Λατρεία του εφήμερου, η οποία καταλήγει στην πιο ακραία συρρίκνωση του χρόνου. Αυτό που στην αμερικανική τηλεόραση ονομάζεται attention span, δηλαδή ο ωφέλιμος χρόνος προσοχής του θεατή, πριν από μερικά χρόνια ήταν δέκα λεπτά. Στη συνέχεια, βαθμιαία, έπεσε σε πέντε λεπτά, σε ένα λεπτό και, τώρα, είναι μόλις δέκα δευτερόλεπτα. Το τηλεοπτικό σποτ των δέκα δευτερολέπτων θεωρείται το πιο αποτελεσματικό. Τόση είναι η διάρκεια που έχουν τα σποτ τα οποία χρησιμοποιούνται στις προεκλογικές προεδρικές καμπάνιες. Είναι απολύτως κατανοητό ότι αυτά τα σποτ δεν περιέχουν τίποτα το ουσιαστικό, αλλά επικεντρώνονται σε δυσφημιστικούς υπαινιγμούς. Προφανώς, αυτό είναι το μόνο πράγμα που ο θεατής είναι ικανός να αφομοιώσει.

Τούτο όμως είναι και αληθές και ψευδές. Η ανθρωπότητα δεν έχει εκφυλιστεί βιολογικά. Οι άνθρωποι είναι ακόμη ικανοί να παρακολουθήσουν ένα λόγο με επιχειρήματα και με κάποια χρονική διάρκεια. Όμως είναι, επίσης, αληθές ότι **το σύστημα και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης «καλλιεργούν» – δηλαδή παραμορφώνουν με τρόπο συστηματικό – τους ανθρώπους, ούτως ώστε να μην είναι σε θέση τελικά να ενδιαφερθούν για κάτι το οποίο έχει διάρκεια μεγαλύτερη από κάποια δευτερόλεπτα, το πολύ κάποια λεπτά**. Υπάρχει εδώ μια συνομωσία, όχι με την αστυνομική αλλά με την ετυμολογική έννοια του όρου: όλα «συν-ομνύουν», **όλα τείνουν προς την ίδια κατεύθυνση, την κατεύθυνση μιας κοινωνίας στην οποία κάθε κριτική χάνει την αποτελεσματικότητά της**.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

(Πηγή: Απόσπασμα από ellopos.net*,* antifono.gr*)*

***

Εκπαίδευση, κουλτούρα, αξίες

Τίθεται το ερώτημα αν **μπορούν ακόμα οι δυτικές κοινωνίες να κατασκευάσουν το είδος εκείνο ατόμου που είναι απαραίτητο για τη συνέχιση της λειτουργίας τους.**
Το πρώτο και κύριο εργαστήριο κατασκευής σύμμορφων προς την κοινωνία ατόμων είναι **η οικογένεια**. Η κρίση της σύγχρονης οικογένειας δεν έγκειται μόνο ούτε κυρίως στη στατιστική της διάλυση· το βασικό είναι **ο θρυμματισμός και η αποσύνθεση των παραδοσιακών ρόλων –άντρας, γυναίκα, γονείς, παιδιά– και η συνέπειά τους: ο άμορφος αποπροσανατολισμός των νέων γενεών.**
Όσα είπαμε προηγουμένως για τα κινήματα των τελευταίων είκοσι χρόνων ισχύουν και για αυτόν τον τομέα (αν και, στην περίπτωση της οικογένειας, η διαδικασία χρονολογείται από πολύ παλιότερα. Έχει αρχίσει, προκειμένου για τις πιο «εξελιγμένες» χώρες, εδώ και τρία τέταρτα του αιώνα). **Η αποσύνθεση των παραδοσιακών ρόλων αντανακλά τη ροπή των ατόμων προς την αυτονομία** και περιέχει σπέρματα χειραφέτησης. Έχω όμως επισημάνει από παλιά την αμφισημία των συνεπειών της[1]. Όσο περνούν τα χρόνια, τόσο περισσότερο δικαιούμαστε ν' αμφιβάλλουμε κατά πόσον η διαδικασία αυτή οδηγεί στην εκκόλαψη νέων τροπών ζωής και όχι στον **αποπροσανατολισμό και την ανομία**.

Ένα κοινωνικό σύστημα όπου ο ρόλος της οικογένειας περνά σε δεύτερη μοίρα, ενώ ταυτόχρονα ενισχύεται ο ρόλος άλλων θεσμών ανατροφής και διάπλασης, δεν έχει τίποτα το αδιανόητο. Πολλές αρχαϊκές φυλές, όπως άλλωστε και η Σπάρτη, διαμόρφωσαν τέτοια συστήματα. Στη Δύση, από μια περίοδο και μετά, τον ρόλο αυτόν τον έπαιξε όλο και περισσότερο από τη μια το εκπαιδευτικό σύστημα και από την άλλη η περιρρέουσα κουλτούρα – γενική και ειδική (τοπική: χωριό· ή δεμένη με τη δουλειά: εργοστάσιο κ.λπ.).

Το δυτικό όμως εκπαιδευτικό σύστημα έχει μπει εδώ και είκοσι χρονιά σε φάση επιταχυνόμενης διάλυσης[2]. Υφίσταται κρίση περιεχομένου: **τι μεταδίδεται, και τι πρέπει να μεταδίδεται, και με βάση ποια κριτήρια;**
Δηλαδή: κρίση των «προγραμμάτων» και **κρίση του στόχου** προς τον οποίο καταρτίζονται τα προγράμματα. Διέρχεται επίσης κρίση της εκπαιδευτικής σχέσης: ο παραδοσιακός τύπος της αναντίρρητης αυθεντίας έχει γκρεμιστεί, και νέοι τύποι –ο δάσκαλος-συμμαθητής, για παράδειγμα– δεν καταφέρνουν ούτε να διαμορφωθούν, ούτε να αναγνωριστούν ούτε να διαδοθούν. Όμως όλες αυτές οι διαπιστώσεις θα παρέμεναν αφηρημένες αν δεν τις συσχετίζαμε με την πιο εξόφθαλμη και εκτυφλωτική εκδήλωση της κρίσης του εκπαιδευτικού συστήματος, που κανείς δεν

τολμά καν να την αναφέρει. Ούτε οι μαθητές ούτε οι δάσκαλοι ενδιαφέρονται πια γι' αυτό που συμβαίνει μέσα στο σχολείο σαν τέτοιο, και **οι μετέχοντες δεν επενδύουν πια στην παιδεία ως παιδεία**. Για τους εκπαιδευτικούς έχει γίνει αγγαρεία προς το ζην, ενώ για τους μαθητές, για τους οποίους έχει πάψει να είναι το μοναδικό άνοιγμα προς τον εξωοικογενειακό κόσμο, και οι οποίοι δεν έχουν ακόμα την απαιτούμενη ηλικία (ή ψυχική δομή) ώστε να μπορούν να τη δουν ως εργαλειακή επένδυση (ολοένα προβληματικότερης άλλωστε αποδοτικότητας), έχει καταντήσει μια βαρετή υποχρέωση. Με δυο λόγια, το ζητούμενο είναι ή απόκτηση ενός «χαρτιού» που θα επιτρέπει την άσκηση ενός επαγγέλματος (εφόσον βρει κανείς δουλειά). Θα μας απαντήσουν ότι, στην ουσία, πάντα έτσι ήταν. Ίσως. Άλλα δεν είναι αυτό το ζήτημα. Άλλοτε –έως πρόσφατα– όλες οι διαστάσεις του εκπαιδευτικού συστήματος (και οι αξίες στις οποίες παρέπεμπαν) ήταν αδιαμφισβήτητες· τώρα δεν είναι πια.

Το νεαρό άτομο προέρχεται από μια παραπαίουσα οικογένεια, συχνάζει –ή και όχι– σ' ένα σχολείο που το βλέπει σαν αγγαρεία, βρίσκεται τέλος μπροστά σε μια κοινωνία, στην οποία **όλες οι «αξίες» και οι «νόρμες» έχουν λίγο πολύ αντικατασταθεί από το «βιοτικό επίπεδο», την «οικονομική επιφάνεια», τις ανέσεις και την κατανάλωση**. Ούτε θρησκεία, ούτε «πολιτικές» ιδέες, ούτε κοινωνική αλληλεγγύη με κάποια τοπική ή εργασιακή κοινότητα, με κάποιους «ταξικούς συντρόφους». Αν δεν περιθωριοποιηθεί (ναρκωτικά, εγκληματικότητα, «χαρακτηρολογική» αστάθεια), του μένει η βασιλική οδός της ιδιώτευσης, που μπορεί αν θέλει να την εμπλουτίσει με μια ή περισσότερες προσωπικές μανίες. Ζούμε στην κοινωνία των λόμπι και των χόμπι.

Το κλασικό εκπαιδευτικό σύστημα τρεφόταν, «εκ των άνω», με τη ζωντανή κουλτούρα της εποχής του. Το ίδιο ισχύει για το σημερινό – προς μεγάλη του δυστυχία. Η σημερινή κουλτούρα γίνεται ολοένα περισσότερο ένα μείγμα «μοντερνιστικής» απάτης και μουσειακότητας.[3] Πάει καιρός πια που ο «μοντερνισμός», αραχνιασμένος, καλλιεργείται σαν αυτοσκοπός και εδράζεται συχνά σε απλές πλαστογραφίες που γίνονται αποδεκτές μόνο και μόνο χάρη στον νεοαναλφαβητισμό του κοινού (τέτοια είναι, για παράδειγμα, η περίπτωση του θαυμασμού που εκφράζει εδώ και μερικά χρόνια το «καλλιεργημένο» παριζιάνικο κοινό για σκηνοθεσίες που επαναλαμβάνουν, σε αραιότερες δόσεις, τις επινοήσεις του 1920). **Η κουλτούρα του παρελθόντος δεν είναι πια ζωντανή μέσα στην παράδοση αλλά αντικείμενο μουσειακής γνώσης, κοσμικής και τουριστικής περιέργειας, που ρυθμίζεται από τις μόδες**. Σ' αυτό το πεδίο επιβάλλεται παρά την κοινοτοπία του ο χαρακτηρισμός «αλεξανδρινισμός» (και μάλιστα αρχίζει να γίνεται προσβλητικός για τους Αλεξανδρινούς)· ακόμα περισσότερο δε, δεδομένου ότι, στον ίδιο τον τομέα του στοχασμού, η ιστορία, ο σχολιασμός και η ερμηνεία αντικαθιστούν προοδευτικά τη δημιουργική σκέψη.

Σημειώσεις:
1. «Η κρίση της σύγχρονης κοινωνίας» (1965), στο Σύγχρονο καπιταλισμό και επανάσταση, δ.π. σσ. 363-379.
2. «Η σπουδάζουσα νεολαία» (1963), αυτ. σ. 334-350.
3. «Κοινωνικός μετασχηματισμός και πολιτιστική δημιουργία», Sociologie et Societes, Μόντρεαλ, 1979- τώρα στο Περιεχόμενο του σοσιαλισμού, εκδ. Ύψιλον. Βλ. επίσης, σήμερα, «Η εποχή του γενικευμένου κομφορμισμού», στο Τα Σταυροδρόμια του Λαβυρίνθου, ΙΙΙ: Ο θρυμματισμένος κόσμος, εκδ. Ύψιλον.

***(**Από το βιβλίο του Κορνήλιου Καστοριάδη «Η άνοδος της ασημαντότητας», εκδόσεις Ύψιλον)*

(Πηγή: Απόσπασμα από antifono.gr*)*

***

Από τη συζήτηση του Κορνήλιου Καστοριάδη με τον Olivier Morel που έγινε στο Radio Plurielle στις 18 Ιουνίου 1993 και δημοσιεύθηκε στο La Republique Internationale des lettres τον Ιούνιο του 1994:

"...Η αποσύνθεση γίνεται φανερή κυρίως μέσα από την εξαφάνιση των σημασιών και το **σχεδόν απόλυτο ξεθώριασμα των αξιών**. Και αυτό απειλεί μακροπρόθεσμα την επιβίωση του ίδιου του συστήματος. Όταν **δηλώνεται ανοιχτά, όπως γίνεται τώρα στις δυτικές κοινωνίες, ότι η μοναδική αξία είναι το χρήμα, το κέρδος, ότι το υπέρτατο ιδεώδες του κοινωνικού βίου είναι το "πλουτίστε" ...μπορεί να διερωτηθεί κανείς αν είναι ποτέ δυνατόν μια κοινωνία να συνεχίσει να λειτουργεί και να αναπαράγεται μονάχα σ' αυτή τη βάση... Η γενικευμένη διαφθορά** που παρατηρούμε στο σύγχρονο πολιτικοοικονομικό σύστημα δεν είναι περιφερειακό ή ανεκδοτολογικό φαινόμενο αλλά **έχει γίνει δομικό χαρακτηριστικό**, ενδογενές στο σύστημα της κοινωνίας στην οποία ζούμε.

(...) Αλλά το κράτος ...είναι ένα εντελώς γραφειοκρατικοποιημένο κράτος,

παραδομένο στα ιδιωτικά συμφέροντα, διαβρωμένο από τη διαφθορά, ανίκανο ακόμα και να κυβερνήσει, δεδομένου ότι **οφείλει να διατηρεί μιαν ασταθή ισορροπία ανάμεσα στα κάθε είδους λόμπι που κατακερματίζουν τη σύγχρονη κοινωνία**. Η δε "αυξανόμενη ισότητα των συνθηκών" κατάντησε να σημαίνει απλώς την απουσία εξωτερικών σημαδιών των κληρονομημένων προνομίων και την εξίσωση όλων μέσω του γενικού ισοδυνάμου, δηλαδή του χρήματος-φτάνει να το διαθέτεις. Αν θες να νοικιάσεις μια σουίτα στο Κριγιόν ή στο Ριτς κανείς δε θα σε ρωτήσει ποιός είσαι ή τι έκανε ο παππούς σου. Φτάνει να είσαι καλοντυμένος και να χεις γερό τραπεζικό λογαριασμό.

Θα έπρεπε να θέλουμε μια κοινωνία στην οποία οι οικονομικές αξίες θα έχουν πάψει να κατέχουν κεντρική (ή μοναδική) θέση, όπου η οικονομία θα έχει ξαναμπεί στη θέση της, δηλαδή θα έχει γίνει ένα απλό **μέσο του ανθρώπινου βίου και όχι ύστατος σκοπός**, στην οποία επομένως **θα έχουμε παραιτηθεί από την τρελή κούρσα προς μια συνεχώς αυξανόμενη κατανάλωση**. Αυτό δεν είναι απλώς αναγκαίο για να αποφύγουμε την τελεσίδικη καταστροφή του γήινου περιβάλλοντος. **Είναι αναγκαίο κυρίως για να βγούμε από την ψυχική και ηθική εξαθλίωση των σύγχρονων ανθρώπων**. *(Κορνήλιος Καστοριάδης - Η άνοδος της ασημαντότητας)*

[Πηγή: legalnews24.gr]